

Izvorni radovi

Original articles

VAŽNOST NEZADOVOLJSTVA TIJELOM U RANOJ I KASNOJ ADOLESCENCIJI

IMPORTANCE OF BODY DISSATISFACTION IN EARLY AND LATE ADOLESCENCE

INJA ERCEG, GORDANA KUTEROVAC JAGODIĆ*

Deskriptori: Slika tijela – psihologija; Osobno zadovoljstvo; Samopoimanje; Pubertet – psihologija; Adolescentna psihologija; Ankete i upitnici; Dobni faktori; Spolni faktori

Sažetak. Važnost slike tijela odnosi se na važnost koju osoba pridaje svom tjelesnom izgledu i, uz nezadovoljstvo tijelom kao subjektivnu negativnu procjenu vlastitoga tjelesnog izgleda, dijelova tijela ili tjelesnih karakteristika, snažan je rizični čimbenik razvoja poremećaja hranjenja. Cilj istraživanja bio je ispitati spolne i dobne razlike, odnosno razlike između djevojaka i mladića u ranoj i kasnoj adolescenciji, u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela te njihovim aspektima. 1056 učenica i učenika 5., 6. i 7. razreda osnovnih ($M = 12,21$; $SD = .95$) te 3. i 4. razreda srednjih škola ($M = 17,15$; $SD = .60$) ispunilo je dvije ljestvice prevedene i prilagođene verzije *Inventara slike tijela i promjene tjelesnog izgleda* (Ricciardelli i McCabe, 2002). Nezadovoljstvo tijelom i različitim aspektima tjelesnog izgleda općenito je veće kod djevojaka nego u mladića te u kasnoj nego u ranoj adolescenciji kod adolescenata obaju spolova. Slika tijela u ranoj je adolescenciji važnija mladićima, a u kasnoj djevojkama, dok je čvrstoća mišića i u ranoj i u kasnoj adolescenciji važnija mladićima.

Descriptors: Body image – psychology; Personal satisfaction; Self concept; Puberty – psychology; Psychology, adolescent; Surveys and questionnaires; Age factors; Sex factors

Summary. Body image importance refers to the importance that a person places on his/her physical appearance and along with the body dissatisfaction, that represents a person's negative evaluation of her or his own body, is a strong risk factor for eating disorders. The aim of this study was to determine gender differences, as well as the differences between girls and boys in early and late adolescence in body dissatisfaction and body image importance. 1056 elementary and high school students aged 10 to 19 filled in the modified *Body Image and Body Change Questionnaire* (McCabe & Ricciardelli, 2002). Levels of body dissatisfaction and dissatisfaction with different body aspects are generally higher in girls than boys and in late than in early adolescence in both sexes. Body image is more important to boys in early and to girls in late adolescence, whereas muscle strength and size is more important to boys in both early and late adolescence.

Liječ Vjesn 2017;139:136–143

Slika tijela odnosi se na subjektivnu predodžbu osobe o vlastitome tjelesnom izgledu odražavajući percepciju, stajališta, misli i osjećaje vezane uz vlastito tijelo, i uz tjelesni izgled u cjelini i uz specifična područja i dijelove tijela.¹ Slika tijela nije statična,² nego je određena složenom interakcijom unutrašnjih (bioloških i psiholoških) i vanjskih (kulturalnih i socijalnih) čimbenika.²⁻⁴ *Nezadovoljstvo tijelom*, kao jedan od aspekata slike tijela, jest subjektivna negativna procjena vlastitoga tjelesnog izgleda, dijelova tijela ili tjelesnih karakteristika.^{1,3} Ono može biti od blagog nezadovoljstva nekim dijelovima tijela sve do ekstremnog podcjenjivanja vlastitog tijela u cjelini. Raskorak između percipiranog i idealnoga tjelesnog izgleda leži u srži nezadovoljstva tijelom.⁵ Što je raskorak veći, veće je i nezadovoljstvo tijelom. Neki autori nezadovoljstvo tijelom definiraju i kao poremećaj slike tijela. Tako, primjerice, Johnson i Connors⁶ navode da se nezadovoljstvo tijelom može smatrati patološkim kada se javlja istodobno s problemima u drugim područjima funkcioniranja osobe, npr., kada utječe na osjećaj vlastite neefikasnosti i nekompetentnosti. Ipak, nezadovoljstvo tijelom javlja se kod znatnog dijela nekliničke populacije.⁷

Svijest o tijelu, gledajući iz razvojne perspektive, rano se razvija. Iako je većina djece zadovoljna svojim tijelom,⁸ na-

lazi nekih istraživanja pokazuju da djeca već u dobi od šest godina izražavaju nezadovoljstvo nekim aspektima svojega tijela i zabrinutost zbog tjelesne težine,^{9,10} koji se s dobi povećavaju. U adolescenciji raskorak između percipiranog i idealnoga tjelesnog izgleda postaje izraženiji, što ovo razdoblje čini posebno osjetljivim za razvoj nezadovoljstva tijelom u odnosu prema drugim razdobljima razvoja. Adolescenti obaju spolova procjenjuju vlastito tijelo i njegovu privlačnost, ali i tjelesni izgled i privlačnost tijela drugih osoba. Tijekom djetinjstva spolne razlike u nezadovoljstvu tijelom gotovo da ne postoje,⁸ međutim, ulaskom u pubertet tjelesne promjene imaju različite posljedice na sliku tijela kod djevojaka i mladića. Naime, promjene u obliku i veličini tijela kod adolescentnih su djevojaka praćene porastom tjelesne težine i nakupljanjem tjelesne masnoće na struku, bokovima, bedrima i stražnjici koje djevojke često doživljavaju negativno jer ih udaljavaju od ideala mršavosti.^{11,12}

* Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu (dr. sc. Inja Erceg, prof. psih.; prof. dr. sc. Gordana Kuterozac Jagodić, prof. psih.)

Adresa za dopisivanje: Dr. sc. I. Erceg, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, e-mail: inerceg@ffzg.hr

Primljeno 25. studenoga 2016., prihvaćeno 15. svibnja 2017.

Prema rezultatima brojnih istraživanja, kod djevojaka je tijekom adolescencije vidljiv porast nezadovoljstva tijelom.^{11,13-20} S druge strane, pubertalne promjene kod mladića uključuju smanjenje tjelesne masnoće, širenje ramena i dobivanje na mišićnoj masi, što ih u većoj mjeri približava idealu mišićavosti.²¹ Međutim, rezultati nešto rjeđih istraživanja nezadovoljstva tijelom kod mladića nisu potpuno konzistentni. Naime, neka istraživanja upućuju na smanjenje njihova nezadovoljstva tijelom tijekom adolescencije,^{11,15,17,18,22} dok prema rezultatima drugih istraživanja, kod mladića, kao i kod djevojaka, dolazi do povećanja nezadovoljstva tijelom tijekom ovoga razvojnog razdoblja.^{13,14,23} Također, nalazi mnogih istraživanja upućuju na visoku prevalenciju preokupacije i zabrinutosti zbog tjelesnog izgleda, tjelesne težine te veličine i/ili oblika tijela kod adolescenata obaju spolova.^{14,24,25} Stoga se čini da neuspjeh u dostizanju nametnutog ideala tjelesnog izgleda može voditi do nastanka i razvoja nezadovoljstva tijelom neovisno o spolu adolescenta.¹⁷

Uloga važnosti slike tijela, odnosno važnosti koju osoba pridaje svojem tjelesnom izgledu u istraživanjima slike tijela često je zanemarena.²⁶ Prema istraživačicama L. A. Ricciardelli i M. P. McCabe,²⁵ informacija o tome da osoba želi imati drugačiju veličinu i/ili oblik tijela u odnosu prema sadašnjemu nije sama po sebi presudna za nezadovoljstvo tijelom, već snažniji ulogu pritom ima važnost koju tomu pridaje. Na taj način važnost vlastitoga tjelesnog izgleda može utjecati na (ne)zadovoljstvo tijelom, kao i na druga područja života. Ako osoba ne pridaje veliku važnost tomu kako izgleda, manje je vjerojatno da će njezin tjelesni izgled utjecati na njezin osjećaj vlastite vrijednosti, čak ako njime nije zadovoljna.²⁵ Ulaskom u razvojno razdoblje adolescencije djevojke i mladići postaju svjesniji samih sebe, a često drastične promjene u tjelesnom izgledu i izgledu pojedinih dijelova tijela zauzimaju vrlo važnu i istaknutu ulogu u njihovom životu.^{18,27,28} Budući da su sociokulturalni pritisci na djevojke i mladiće prema idealnom izgledu ženskog i muškog tijela različiti, pri čemu se djevojkama diktira mršavost, a mladićima mišićavost tijela, čini se da je bitno razlikovati važnost koju djevojke i mladići pridaju različitim karakteristikama svojega tjelesnog izgleda (npr., važnost tjelesne težine ili važnost čvrstoće i/ili veličine mišića). Istraživanja spolnih i dobnih razlika u važnosti slike tijela tijekom adolescencije rjeđa su, a njihovi rezultati nedovoljno konzistentni. Prema nalazima nekih istraživanja, adolescentice pridaju veću važnost svojem tjelesnom izgledu nego adolescenti,²⁹ dok neka istraživanja ne nalaze spolne razlike.³⁰ Istraživanja na predadolescentima nalaze da dječaci u odnosu prema djevojkama pridaju veću važnost mišićavosti svojega tijela,^{31,32} no nalazi o spolnim razlikama u pridavanju važnosti tjelesnoj težini nisu posve jednoznačni. Naime, prema istraživačicama M. P. McCabe i L. A. Ricciardelli,³³ djevojčice pridaju veću važnost svojoj tjelesnoj težini, dok prema rezultatima drugog istraživanja, nema spolnih razlika.³⁴

S obzirom na nejednoznačnost rezultata istraživanja spolnih i dobnih razlika u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela u razdoblju adolescencije, cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike između djevojaka i mladića u ranoj i kasnoj adolescenciji u vezi s nezadovoljstvom tijelom i važnosti slike tijela te njihovim pojedinim aspektima.

Metodologija

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 1056 učenica i učenika osnovnih i srednjih škola koji su činili dvije dobne sku-

pine (rana i kasna adolescencija). Poduzorak adolescenata u ranoj adolescenciji činio je 40,7% ($n = 430$) cjelokupnog uzorka. U nj su bili uključeni učenice i učenici petih, šestih i sedmih razreda osnovnih škola s područja Zagreba, Velike Gorice i Dugog Sela dobnog raspona od 10 do 14 godina ($M = 12,21$; $SD = .95$; 47,1% djevojaka, 52,9% mladića). Poduzorak adolescenata u kasnoj adolescenciji činio je 59,3% ($n = 626$) cjelokupnog uzorka, a sastojao se od učenica i učenika trećih i četvrtih razreda srednjih škola s područja grada Zagreba i Velike Gorice dobnog raspona od 16 do 19 godina ($M = 17,15$; $SD = .60$; 58,2% djevojaka, 41,8% mladića).

Mjerni instrumenti

Za procjenu nezadovoljstva tijelom i važnosti slike tijela primijenjene su dvije ljestvice prevedene i prilagođene verzije *Inventara slike tijela i promjene tjelesnog izgleda* (*Body Image and Body Change Inventory*) uz dopuštenje autorica L. A. Ricciardelli i M. P. McCabe.³⁵ Ljestvice su prevedene na hrvatski jezik metodom dvostrukog prijevoda te su učinjene potrebne prilagodbe. Ljestvicama *Zadovoljstvo tijelom* i *Važnost slike tijela* dodane su čestice za procjenu nezadovoljstva i važnosti tjelesne visine, čvrstoće mišića te izgleda stražnjice i struka s obzirom na to da u originalnoj verziji oni nisu zastupljeni, a dio su preokupacija tjelesnim izgledom adolescenata. Prilagođena ljestvica *Zadovoljstvo tijelom* sadržava 14 čestica pri čemu prvih pet mjeri zasebne aspekte zadovoljstva tijelom (zadovoljstvo tjelesnom težinom, tjelesnom visinom, oblikom tijela, veličinom i snagom mišića te čvrstoćom mišića), a preostalih devet čestica stupanj u kojem je osoba zadovoljna izgledom pojedinih dijelova svojega tijela (bokovima, stražnjicom, bedrima, prsnim košem/prsima, trbuhom, strukom, ramenima, nogama i rukama). Sudionici odgovaraju na skali Likertova tipa od pet stupnjeva: od 1 = *jako nezadovoljan/na* do 5 = *jako zadovoljan/na*. Ljestvica omogućuje dobivanje pojedinačnih rezultata o zadovoljstvu tjelesnom težinom, tjelesnom visinom, oblikom tijela, veličinom i snagom mišića te čvrstoćom mišića, kao i ukupnog rezultata koji označava mjeru općeg zadovoljstva tijelom, a izračunava se kao jednostavna linearna kombinacija procjena sudionika na svih 14 čestica. Viši rezultat upućuje na veće zadovoljstvo tijelom. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ove ljestvice na našem uzorku iznosi $\alpha = .92$.

Ljestvica *Važnost slike tijela*, kao i prethodna ljestvica, sadržava 14 čestica od kojih prvih pet mjeri koliko važnost osoba pridaje pojedinim aspektima tjelesnog izgleda (važnost tjelesne težine, tjelesne visine, oblika tijela, veličine i snage mišića te njihove čvrstoće). Preostalih devet čestica mjeri koliko važnost osoba pridaje izgledu pojedinih dijelova svojega tijela, a ispituju se isti dijelovi tijela kao i u prethodno opisanoj ljestvici *Zadovoljstvo tijelom*. Sudionici na svaku česticu odgovaraju na skali Likertova tipa od pet stupnjeva: od 1 = *uopće nije važno* do 5 = *jako važno*. Ljestvica omogućuje dobivanje pojedinačnih rezultata o važnosti tjelesne težine, tjelesne visine, oblika tijela, veličine i snage mišića te njihove čvrstoće, kao i ukupnog rezultata koji označava mjeru važnosti slike tijela, a izračunava se kao jednostavna linearna kombinacija procjena sudionika na svih 14 čestica. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ljestvice *Važnost slike tijela* na našem uzorku iznosi $\alpha = .92$.

Postupak

Ovo istraživanje dio je šireg istraživanja različitih čimbenika nezadovoljstva tijelom u adolescenciji. Prije početka

njegove provedbe zatražena su odobrenja od mjerodavnih tijela i institucija. Na osnovi uvida u nacrt i plan provedbe istraživanja te u sve mjerne instrumente i postupke istraživanje je odobrilo Etičko povjerenstvo za istraživanja s ljudima Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu koje jamči da istraživanje udovoljava etičkim načelima propisanim Etičkim kodeksom Hrvatske psihološke komore. Na temelju mišljenja Agencije za odgoj i obrazovanje suglasnost za provedbu istraživanja dalo je i Ministarstvo znatnosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

Nakon prikupljenih odobrenja mjerodavnih tijela i institucija molbe za provedbu istraživanja s opisom cilja i postupka istraživanja poslane su ravnateljima osnovnih i srednjih škola u kojima se istraživanje planiralo provoditi. Nakon pozitivnog očitovanja ravnatelja, uz suradnju sa školskim psiholozima dogovoreni su termini roditeljskih sastanaka u osnovnim školama, a potom i termini testiranja u osnovnim i srednjim školama. Ispitivanje je provedeno u školi grupno u više od 50 razrednih odjeljenja za vrijeme sata razrednika ili redovite nastave. Prije primjene upitnika učenicima je objašnjena svrha istraživanja te je naglašeno da je ono potpuno anonimno. Učenici su zamoljeni za suradnju i iskrenost pri odgovaranju uz napomenu o mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku bez posljedica. Ispunjavanje upitnika trajalo je 20-ak minuta.

Statističke metode

Sve analize rezultata (deskriptivni podaci za istraživačke varijable, kao i multivarijatne analize varijance) provedene su s pomoću računalnog programa za statističku obradu po-

Tablica 1. Rezultati multivarijatne analize varijance za varijablu nezadovoljstvo tijelom – glavni multivarijatni efekti spola i dobi te njihov glavni interakcijski efekt ($N = 1056$)

Table 1. Results of the multivariate analysis of variance for body dissatisfaction – main effects of gender and age and their interaction ($N=1056$)

	Λ	F	df_1	df_2
Spol/Gender	.93	11,26**	1	1055
Dob/Age	.88	21,82**	1	1055
Spol \times Dob/Gender \times Age	.98	3,69*	1	1055

Napomena/Note: Λ = Wilksova lambda/Wilks' lambda; F = F-omjer/F-value; df = stupnjevi slobode/degrees of freedom; * $p < .01$; ** $p < .001$

dataka SPSS 11.5.0.³⁶ Radi utvrđivanja spolnih i dobnih razlika u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela (linearne kombinacije zavisnih varijabla) provedene su multivarijatne analize varijance sa spolom i dobi kao nezavisnim varijablama te njihovom interakcijom.

Rezultati

Kako bi se dobili rezultati o nezadovoljstvu tijelom i njegovim pojedinim aspektima, procjene sudionika na svim su česticama ljestvice Zadovoljstvo tijelom rekodirane u svoje inverzne vrijednosti. Varijable nezadovoljstvo tijelom i važnost slike tijela izračunane su kao jednostavna linearna kombinacija procjena na svih 14 čestica u svakoj od upotrijebljenih ljestvica. Za ispitivanje spolnih i dobnih razlika u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela provedene su multivarijatne analize varijance sa spolom i dobi kao nezavisnim varijablama (spol \times dob (2×2)).

Multivarijatna analiza varijance (spol \times dob (2×2)) za varijable nezadovoljstva tijelom i njegovim aspektima (linearna kombinacija zavisnih varijabla nezadovoljstva tijelom, tjelesnom težinom, tjelesnom visinom, čvrstoćom mišića, veličinom i snagom mišića te oblikom tijela) pokazala je znatne glavne multivarijatne efekte spola i dobi te njihov glavni interakcijski efekt (tablica 1.). Na temelju značajnosti Wilksovih lambda u MANOVA-i utvrđeno je da je u analizi formirana kombinirana zavisna varijabla nezadovoljstva tijelom znatno povezana sa spolom i dobi sudionika, kao i s njihovom interakcijom. Rezultati odražavaju nisku povezanost između interakcije spola i dobi i kombinirane zavisne varijable nezadovoljstva tijelom ($\eta^2 = .02$). Nešto je viša povezanost spola i nezadovoljstva tijelom ($\eta^2 = .07$), a najveći se postotak varijance rezultata u linearnoj kombinaciji zavisnih varijabla može pripisati razlikama u dobi adolescenata ($\eta^2 = .12$). Dakle, može se zaključiti da nezadovoljstvo tijelom adolescenata najviše ovisi o njihovoj dobi, potom o spolu te naposljetku o interakciji spola i dobi.

Aritmetičke sredine (prosječne vrijednosti za česticu čiji se teoretski rasponi kreću od 1 do 5; inverzne vrijednosti procjena na ljestvici *Zadovoljstvo tijelom*) i standardne devijacije za varijable nezadovoljstva tijelom i njegovim aspektima prikazane su na tablici 2., a rezultati pojedinih analiza na tablici 3.

Rezultati multivarijatne analize varijance na univarijatnoj razini za varijablu nezadovoljstvo tijelom (i njegovim

Tablica 2. Deskriptivni podaci na varijablama nezadovoljstvo tijelom (i njegovim aspektima) kod djevojaka i mladića u razdoblju rane i kasne adolescencije

Table 2. Descriptive statistics for body dissatisfaction (and its aspects) in girls and boys in early and late adolescence

	Rana adolescencija/Early adolescence						Kasna adolescencija/Late adolescence					
	Djevojke Girls ($n = 202$)		Mladići Boys ($n = 227$)		Ukupno Total ($n = 429$)		Djevojke Girls ($n = 364$)		Mladići Boys ($n = 261$)		Ukupno Total ($n = 625$)	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Nezadovoljstvo tijelom/Body dissatisfaction	2,19	.734	1,97	.704	2,08	.727	2,66	.704	2,35	.693	2,53	.715
Nezadovoljstvo tjelesnom težinom/Body weight dissatisfaction	2,43	1,207	2,32	1,174	2,37	1,187	2,76	1,164	2,42	1,104	2,62	1,144
Nezadovoljstvo tjelesnom visinom/Body height dissatisfaction	1,93	.987	1,82	.966	1,87	.987	2,12	1,088	2,02	1,088	2,08	1,057
Nezadovoljstvo čvrstoćom mišića/Muscle tone dissatisfaction	2,40	1,083	1,86	.946	2,13	1,037	2,95	1,001	2,49	.930	2,76	.999
Nezadovoljstvo veličinom i snagom mišića/Muscle size and strength dissatisfaction	2,54	1,111	2,09	1,001	2,31	1,079	2,78	.980	2,67	.988	2,73	.987
Nezadovoljstvo oblikom tijela/Body shape dissatisfaction	2,27	1,072	2,00	1,057	2,13	1,075	2,63	1,049	2,36	.948	2,52	1,009

Napomena/Note: n = broj sudionika u poduzorcima/number of participants in subsamples; M = aritmetička sredina/mean; SD = standardna devijacija/standard deviation.

Tablica 3. Rezultati multivarijatne analize varijance za varijablu nezadovoljstva tijelom (i njegovim aspektima) sa spolom i dobi kao nezavisnim varijablama te njihovom interakcijom ($N = 1056$)

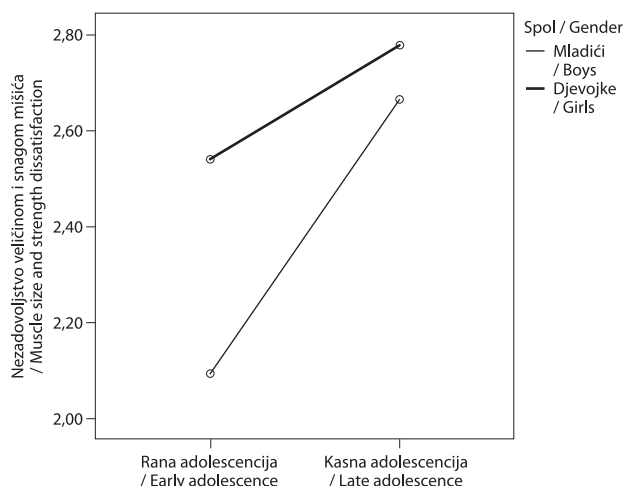
Table 3. Results of the multivariate analysis of variance for body dissatisfaction (and its aspects) with gender and age as independent variables and their interaction ($N=1056$)

		df	F
Spol / Gender	Nezadovoljstvo tijelom /Body dissatisfaction	1	31,98**
	Nezadovoljstvo tjelesnom težinom /Body weight dissatisfaction	1	8,26*
	Nezadovoljstvo tjelesnom visinom /Body height dissatisfaction	1	2,09
	Nezadovoljstvo čvrstoćom mišića /Muscle tone dissatisfaction	1	58,48**
	Nezadovoljstvo veličinom i snagom mišića/Muscle size and strength dissatisfaction	1	17,33**
	Nezadovoljstvo oblikom tijela /Body shape dissatisfaction	1	16,56**
Dob / Age	Nezadovoljstvo tijelom /Body dissatisfaction	1	81,21**
	Nezadovoljstvo tjelesnom težinom /Body weight dissatisfaction	1	7,59*
	Nezadovoljstvo tjelesnom visinom /Body height dissatisfaction	1	8,12*
	Nezadovoljstvo čvrstoćom mišića /Muscle tone dissatisfaction	1	80,42**
	Nezadovoljstvo veličinom i snagom mišića/Muscle size and strength dissatisfaction	1	36,01**
	Nezadovoljstvo oblikom tijela /Body shape dissatisfaction	1	27,30**
Spol × Dob / Gender × Age	Nezadovoljstvo tijelom /Body dissatisfaction	1	.72
	Nezadovoljstvo tjelesnom težinom /Body weight dissatisfaction	1	2,43
	Nezadovoljstvo tjelesnom visinom /Body height dissatisfaction	1	.01
	Nezadovoljstvo čvrstoćom mišića /Muscle tone dissatisfaction	1	.35
	Nezadovoljstvo veličinom i snagom mišića/Muscle size and strength dissatisfaction	1	6,12*
	Nezadovoljstvo oblikom tijela /Body shape dissatisfaction	1	.00

Napomena/Note: F = F-omjer/F-value; df = stupnjevi slobode/degrees of freedom; * $p < .01$; ** $p < .001$

aspektima) prikazani su na tablici 3. Za značajan multivarijatni efekt spola u MANOVA-i zaslužne su spolne razlike na univarijatnoj razini u varijablama nezadovoljstvo tijelom, nezadovoljstvo tjelesnom težinom, čvrstoćom, veličinom i snagom mišića te oblikom tijela. Djevojke su u odnosu prema mladićima nezadovoljnije svim navedenim aspektima tjelesnog izgleda. Na univarijatnoj razini jedini aspekt nezadovoljstva tijelom kod kojeg se nije pokazao značajan glavni efekt spola jest nezadovoljstvo tjelesnom visinom. Za značajan multivarijatni efekt dobi zaslužne su dobne razlike na univarijatnoj razini za sve ispitane varijable nezadovoljstva tijelom. Nezadovoljstvo tijelom, kao i nezadovoljstvo svim njegovim aspektima veće je u kasnoj nego u ranoj adolescenciji. Međutim, potrebno je napomenuti da prosječno nezadovoljstvo tijelom, kao i nezadovoljstvo svim ispitanim aspektima tjelesnog izgleda kod djevojaka i mladića iznosi između 1,82 i 2,95 na ljestvici od 1 (jako zadovoljan/na) do 5 (jako nezadovoljan/na), što upućuje na nisko do umjereno nezadovoljstvo tijelom.

Interakcija glavnih efekata spola i dobi na univarijatnoj razini značajna je samo za varijablu nezadovoljstvo veliči-

Slika 1. Interakcijski efekt spola i dobi na nezadovoljstvo veličinom i snagom mišića

Figure 1. Interaction effect of gender and age on dissatisfaction with muscle size and strength

nom i snagom mišića. Iako su djevojke općenito nezadovoljnije veličinom i snagom svojih mišića od mladića i u ranoj i u kasnoj adolescenciji, kod mladića je u kasnoj adolescenciji nezadovoljstvo ovim aspektom tjelesnog izgleda znatno veće nego u ranoj, dok je kod djevojaka ta razlika manja. Spolne razlike u nezadovoljstvu veličinom i snagom mišića u ranoj su adolescenciji mnogo veće nego u kasnoj. Interakcija spola i dobi na nezadovoljstvo veličinom i snagom mišića prikazana je na slici 1.

Multivarijatna analiza varijance za varijable važnosti slike tijela i njegovih aspekata pokazala je značajne glavne multivarijatne efekte spola i dobi te značajan glavni interakcijski efekt (tablica 4.). Na temelju značajnosti Wilksovih lambda u MANOVA-i utvrđeno je da je u analizi formirana kombinirana zavisna varijabla važnosti slike tijela (linearna kombinacija zavisnih varijabla važnosti slike tijela, tjelesne težine, tjelesne visine, čvrstoće mišića, veličine i snage mišića te oblika tijela) značajno povezana sa spolom i dobi sudionika, kao i s njihovom interakcijom. Rezultati odražavaju nisku povezanost između interakcije spola i dobi i kombinirane zavisne varijable važnosti slike tijela ($\eta^2 = .02$). Nešto je viša povezanost dobi i važnosti slike tijela ($\eta^2 = .05$), a najveći se postotak varijance rezultata u linearnoj kombinaciji zavisnih varijabla može pripisati razlikama u spolu adolescenata ($\eta^2 = .28$). Dakle, može se zaključiti da važnost slike tijela adolescenata najviše ovisi o njihovu spolu, potom o dobi te naposljetku o interakciji spola i dobi.

Tablica 4. Rezultati multivarijatne analize varijance za varijablu važnost slike tijela – glavni multivarijatni efekti spola i dobi te njihov glavni interakcijski efekt ($N = 1056$)

Table 4. Results of the multivariate analysis of variance for body image importance – main effects of gender and age and their interaction ($N=1056$)

	Λ	F	df ₁	df ₂
Spol/Gender	.72	63,62**	1	1055
Dob/Age	.95	7,68**	1	1055
Spol × Dob/Gender × Age	.98	3,56*	1	1055

Napomena/Note: Λ = Wilksova lambda/Wilks' lambda; F = F-omjer/F-value; df = stupnjevi slobode/degrees of freedom; * $p < .01$; ** $p < .001$

Tablica 5. Deskriptivni podaci na varijablama važnost slike tijela i njegovih aspekata kod djevojaka i mladića u razdoblju rane i kasne adolescencije
Table 5. Descriptive statistics for body image importance and its aspects in girls and boys in early and late adolescence

	Rana adolescencija/Early adolescence						Kasna adolescencija/Late adolescence					
	Djevojke Girls (n = 202)		Mladići Boys (n = 227)		Ukupno Total (n = 429)		Djevojke Girls (n = 364)		Mladići Boys (n = 261)		Ukupno Total (n = 625)	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Važnost slike tijela/Body image importance	3,43	.948	3,68	.888	3,56	.924	3,67	.645	3,55	.825	3,62	.726
Važnost tjelesne težine/Body weight importance	3,83	1,036	3,73	1,131	3,78	1,102	3,83	.954	3,66	1,049	3,76	.993
Važnost tjelesne visine/Body height importance	3,48	1,111	3,88	1,146	3,69	1,153	3,26	1,038	3,56	1,113	3,38	1,079
Važnost čvrstoće mišića/Muscle tone importance	2,93	1,313	4,13	1,057	3,59	1,307	3,15	1,143	3,79	1,046	3,41	1,150
Važnost veličine i snage mišića /Muscle size and strength importance	3,00	1,294	4,19	1,084	3,60	1,339	2,95	1,124	3,84	1,040	3,32	1,180
Važnost oblika tijela/Body shape importance	3,94	1,130	4,05	1,078	3,99	1,133	4,20	.819	3,93	.966	4,09	.898

Napomena/Note: n = broj sudionika u poduzorcima/number of participants in subsamples; M = aritmetička sredina/mean; SD = standardna devijacija/ standard deviation

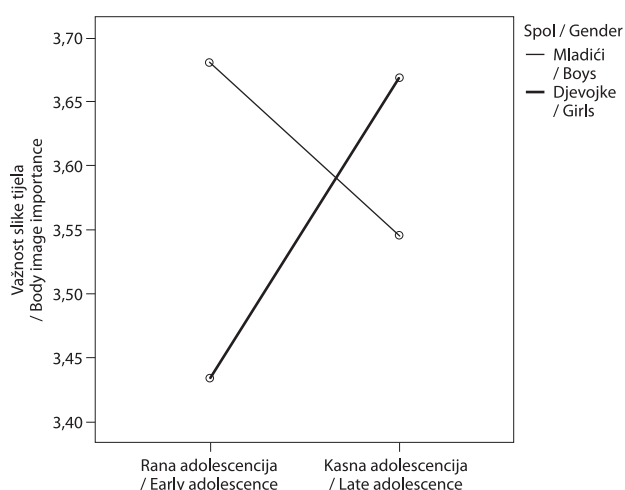
Tablica 6. Rezultati multivarijatne analize varijance za varijablu važnost slike tijela (i njegovih aspekata) sa spolom i dobi kao nezavisnim varijablama te njihovom interakcijom (N = 1056)

Table 6. Results of the multivariate analysis of variance for body image importance (and its aspects) with gender and age as independent variables and their interaction (N=1056)

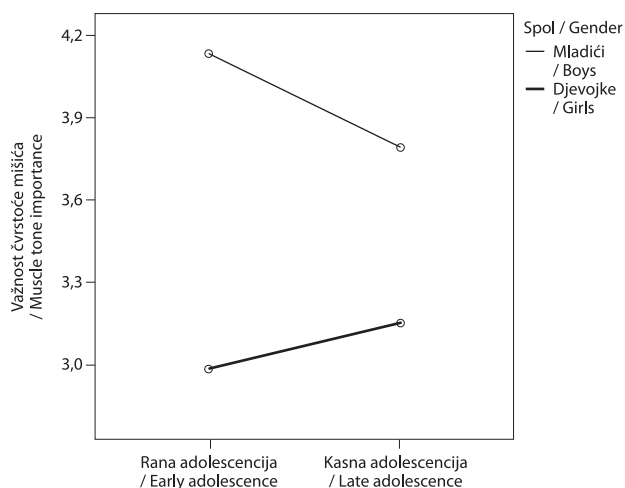
		df	F
Spol /Gender	Važnost slike tijela /Body image importance	1	1,33
	Važnost tjelesne težine /Body weight importance	1	3,98
	Važnost tjelesne visine /Body height importance	1	23,48**
	Važnost čvrstoće mišića /Muscle tone importance	1	140,89**
	Važnost veličine i snage mišića /Muscle size and strength importance	1	204,88**
	Važnost oblika tijela /Body shape importance	1	1,48
Dob /Age	Važnost slike tijela /Body image importance	1	.87
	Važnost tjelesne težine /Body weight importance	1	.23
	Važnost tjelesne visine /Body height importance	1	13,76**
	Važnost čvrstoće mišića /Muscle tone importance	1	1,35
	Važnost veličine i snage mišića /Muscle size and strength importance	1	5,04
	Važnost oblika tijela /Body shape importance	1	1,13
Spol × Dob/ Gender × Age	Važnost slike tijela /Body image importance	1	12,00**
	Važnost tjelesne težine /Body weight importance	1	.18
	Važnost tjelesne visine /Body height importance	1	.39
	Važnost čvrstoće mišića /Muscle tone importance	1	11,45**
	Važnost veličine i snage mišića /Muscle size and strength importance	1	6,14
	Važnost oblika tijela /Body shape importance	1	8,22**

Napomena/Note: F = F-omjer/F-value; df = stupnjevi slobode/degrees of freedom; ** $p < .001$

Aritmetičke sredine (prosječne vrijednosti za česticu čiji se teoretski rasponi kreću od 1 do 5) i standardne devijacije za varijable važnosti slike tijela i njegovih aspekata prikazane su na tablici 5., a rezultati pojedinih analiza na tablici 6.

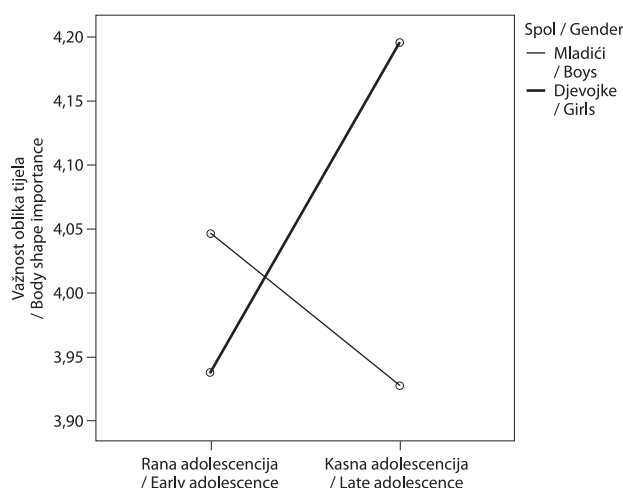

Slika 2. Interakcijski efekt spola i dobi na važnost slike tijela
Figure 2. Interaction effect of gender and age on body image importance

Slika 3. Interakcijski efekt spola i dobi na važnost čvrstoće mišića
Figure 3. Interaction effect of gender and age on importance of muscle tone

Na tablici 6. prikazani su rezultati multivarijatne analize varijance na univarijatnoj razini za varijablu važnosti slike tijela (i njegovih aspekata). Za značajan multivarijatni efekt spola u MANOVA-i zaslužne su spolne razlike na univari-

Slika 4. Interakcijski efekt spola i dobi na važnost oblika tijela

Figure 4. Interaction effect of gender and age on importance of body shape

jatnoj razini u varijablama važnost tjelesne visine, važnost čvrstoće mišića te veličine i snage mišića pri čemu mladići ovim aspektima tjelesnog izgleda pridaju veću važnost nego djevojke. Za značajan multivarijantni efekt dobi zaslužne su dobne razlike na univarijantnoj razini za varijablu važnost tjelesne visine koja je važnija mlađim adolescentima nego starijima.

Interakcija glavnih efekata spola i dobi na univarijantnoj razini značajna je za varijable važnost slike tijela, čvrstoće mišića i oblika tijela. Dobne razlike u važnosti slike tijela, čvrstoće mišića i oblika tijela povezane su sa spolom adolescenta. Dok su u ranoj adolescenciji slika tijela i oblik tijela važniji mladićima, u kasnoj su adolescenciji oni važniji djevojkama. Iako je općenito čvrstoća mišića važnija mladićima nego djevojkama i u ranoj i u kasnoj adolescenciji, kod mladića je važnost čvrstoće mišića, kao i slike i oblika tijela veća u ranoj nego u kasnoj adolescenciji, dok je kod djevojaka važnost koju pridaju ovim aspektima svojega tjelesnog izgleda veća u kasnoj nego u ranoj adolescenciji. Interakcijski efekti spola i dobi na navedene varijable prikazani su na slikama 2., 3. i 4.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike između djevojaka i mladića u ranoj i kasnoj adolescenciji u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela te u njihovim pojedinim aspektima. Prosječno nezadovoljstvo tijelom, kao i nezadovoljstvo svim ispitanim aspektima tjelesnog izgleda kod djevojaka i mladića nisko je do umjereno. Međutim, djevojke su u odnosu prema mladićima nezadovoljnije svim ispitanim aspektima svojega tjelesnog izgleda osim tjelesnom visinom za koju nisu nađene spolne razlike. Dakle, djevojke su općenito nezadovoljnije svojim tijelom, kao i svojom tjelesnom težinom, čvrstoćom, veličinom i snagom mišića te oblikom tijela u odnosu prema mladićima. Iako su i u ranoj i u kasnoj adolescenciji djevojke nezadovoljnije veličinom i snagom mišića od mladića, mladići u kasnoj adolescenciji iskazuju veće nezadovoljstvo ovim aspektom svojega tjelesnog izgleda od onih u ranoj adolescenciji, dok je kod djevojaka ta razlika manje izražena.

Dobivene spolne razlike u nezadovoljstvu tijelom uglavnom su u skladu s rezultatima domaćih i stranih istraživa-

nja. Naime, mnoga strana istraživanja upućuju na veću prevalenciju nezadovoljstva tijelom i s njime povezanih problema prilagodbe kod djevojaka nego kod mladića.^{1,37-39} Prema nalazima jednoga stranog istraživanja, čak je polovica djevojčica već u završnim razredima osnovne škole nezadovoljna vlastitom težinom i tjelesnim izgledom.¹⁰ Slični su rezultati dobiveni i u domaćim istraživanjima prema kojima visok postotak adolescentica izražava želju za mršavijim tijelom^{20,40} te je nezadovoljno nekim njegovim dijelovima (npr., bokovima, strukom, stražnjicom, bedrima)⁴¹ pri čemu iskazuju izrazito negativna stajališta o njima.^{18,29,42} Dobiveni rezultati o spolnim razlikama u nezadovoljstvu tijelom objašnjivi su i s obzirom na spolne razlike u pubertalnim promjenama u razdoblju adolescencije koje djevojke udaljavaju od kulturalnog ideala mršavosti jer su praćene porastom tjelesne težine i nakupljanjem tjelesne masnoće na struku, bokovima, bedrima i stražnjici,^{11,12} dok mladiće u većoj mjeri približavaju idealu mišićavoga muškog tijela širokih ramena, ravnog trbuha te uskih struka i bokova²¹ jer uključuju rast u visinu, smanjenje tjelesne masnoće, širenje ramena i dobivanje na mišićnoj masi. Stoga je raskorak između idealnog i percipiranoga tjelesnog izgleda kod djevojaka u odnosu prema mladićima veći, što posljedično dovodi do većeg nezadovoljstva tijelom kod djevojaka. Ipak, rezultati nekih istraživanja pokazuju da velik postotak adolescentata neovisno o spolu izvještava o zabrinutosti zbog tjelesnog izgleda^{24,25} te kako ni mladići, a ni djevojke nisu imuni na različite brige vezane uz svoj tjelesni izgled.⁴³

U pogledu dobnih razlika u nezadovoljstvu tijelom rezultati ovog istraživanja pokazuju da je nezadovoljstvo tijelom i nezadovoljstvo svim aspektima tjelesnog izgleda kod djevojaka i mladića veće u kasnoj nego u ranoj adolescenciji, što je samo djelomično u skladu s rezultatima prijašnjih istraživanja. Naime, rezultati brojnih istraživanja upućuju na povećanje nezadovoljstva tijelom kod djevojaka od rane do kasne adolescencije.^{11,13-20} Međutim, rezultati istraživanja nezadovoljstva tijelom kod mladića ne daju konzistentne nalaze. Prema nekim istraživanjima, nezadovoljstvo tijelom kod mladića pokazuje pad tijekom adolescencije,^{11,15,17,18,22} dok prema drugim istraživanjima, dolazi do njegova povećanja.^{13,14,23} Moguće objašnjenje nalaza ovog istraživanja, prema kojemu je nezadovoljstvo tijelom i nezadovoljstvo svim ispitanim aspektima tjelesnog izgleda kod adolescentata obaju spolova veće u kasnoj nego u ranoj adolescenciji, možemo potražiti u činjenici da se svijest o vlastitom tijelu, kao i svijest o društveno uvjetovanom idealnom tjelesnom izgledu i kod djevojaka i kod mladića s dobi povećavaju, što može utjecati na njihovu sliku tijela te dovesti do porasta u nezadovoljstvu tijelom neovisno o spolu.

Provjerene dobne razlike u važnosti slike tijela i njegovih aspekata upućuju samo na značajnost razlike u pridavanju važnosti tjelesnoj visini između djevojaka i mladića u ranoj i kasnoj adolescenciji: i djevojke i mladići u ranoj adolescenciji pridaju veću važnost svojoj tjelesnoj visini od onih u kasnoj adolescenciji. Moguće je da ulaskom u razdoblje adolescencije djevojke i mladići u odnosu prema onima u kasnoj adolescenciji, imaju izraženiju želju za većom tjelesnom visinom jer su pubertalne promjene tek započele. Dok su u ranoj adolescenciji slika tijela i oblik tijela važniji mladićima, u kasnoj su adolescenciji oni važniji djevojkama. Iako je općenito čvrstoća mišića važnija mladićima nego djevojkama i u ranoj i u kasnoj adolescenciji, mladići u ranoj adolescenciji pridaju veću važnost čvrstoći svojih mišića, kao i slici i obliku tijela u odnosu prema onima u

kasnoj adolescenciji, dok djevojke u kasnoj adolescenciji važnijima smatraju ove aspekte svojega tjelesnog izgleda u odnosu prema djevojkama u ranoj adolescenciji. U skladu s razlikama u sociokulturalnim pritiscima prema idealnom izgledu mršavoga ženskog odnosno mišićavoga muškog tijela kojima su izloženi i djevojke i mladići, na našem uzorku mladići pridaju veću važnost svojoj tjelesnoj visini te čvrstoći, veličini i snazi mišića. Ovaj je nalaz sukladan rezultatima istraživanja na predadolescentima koja upućuju na to da dječaci pridaju veću važnost mišićavosti nego djevojčice.^{31,34} Prema istraživanju M. P. McCabe i L. A. Ricciardelli,³³ djevojčice pridaju veću važnost svojoj tjelesnoj težini, što u našem istraživanju nije potvrđeno. Naši rezultati sugeriraju da nema spolnih razlika u važnosti tjelesne težine, što je u skladu s rezultatima istraživanja prema kojima nisu utvrđene spolne razlike u pridavanju važnosti tjelesnoj težini.³⁴ Dakle, prema rezultatima ovog istraživanja, adolescenti obaju spolova pridaju podjednaku važnost svojoj tjelesnoj težini. Moguće objašnjenje ovog nalaza jest da je tjelesna težina važan čimbenik postizanja idealnoga tjelesnog izgleda i kod djevojkaka i kod mladića. Naime, prekomjerna tjelesna težina moćan je prediktor nezadovoljstva tijelom kod djevojkaka i žena,⁴⁴ dok su kod mladića i prekomjerna tjelesna težina, kao i ona ispodprosječna, prediktori njihova nezadovoljstva tijelom,⁴⁵ što je objašnjivo razlikama u nametnutim sociokulturalnim utjecajima idealnoga tjelesnog izgleda.

Važno je naglasiti da, premda su djevojkama čvrstoća i veličina mišića, kao što je spomenuto, manje važne nego mladićima, iznenađuje kako one pokazuju više razine nezadovoljstva ovim aspektima tjelesnog izgleda nego mladići, a to može upućivati na izrazitu samokritičnost djevojkaka u pogledu svih aspekata svojega tjelesnog izgleda, čak onih koji im nisu najvažniji poput, primjerice, veličine mišića. Objašnjenje ovog nalaza možemo potražiti u sve većem imperativu ne samo mršavog već i čvrstog te umjereno mišićavoga ženskog tijela.^{18,46}

Zaključak

Primjenom transversalnog nacrtu istraživanja s dvije skupine adolescenata obaju spolova različite dobi (rana i kasna adolescencija) ispitane su spolne i dobne razlike u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela u adolescenciji. Rezultati provedenog istraživanja upućuju na očekivano više razine nezadovoljstva tijelom i nezadovoljstva svim ispitanim aspektima tjelesnog izgleda kod djevojkaka u odnosu prema mladićima i u ranoj i u kasnoj adolescenciji uz iznimku nezadovoljstva tjelesnom visinom za koju nisu nađene spolne razlike. Nezadovoljstvo tijelom i nezadovoljstvo svim aspektima tjelesnog izgleda kod djevojkaka i mladića izraženije je u kasnoj nego u ranoj adolescenciji. Mladićima u ranoj adolescenciji slika je tijela važnija nego mladićima u kasnoj adolescenciji, dok je djevojkama u kasnoj adolescenciji slika tijela važnija nego djevojkama u ranoj adolescenciji. Čvrstoća mišića važnija je mladićima nego djevojkama i u ranoj i u kasnoj adolescenciji.

Ovo istraživanje pridonosi postojećim spoznajama o nezadovoljstvu tijelom time što nije ograničeno samo na osobe ženskog spola na kojima su istraživanja nezadovoljstva tijelom pretežno provedena. Također, osim nezadovoljstva tijelom u istraživanju je ispitana važnost slike tijela, odnosno važnost koju adolescenti obaju spolova pridaju svojem tjelesnom izgledu koja je u ranijim istraživanjima često zanemarivana, a može imati važnu ulogu u razvoju nezadovoljstva tijelom. Praktični doprinosi provedenog istraživanja

odnosi se na mogućnost primjene dobivenih rezultata u osmišljavanju preventivnih i/ili intervencijskih programa usmjerenih na sprječavanje razvoja nezadovoljstva tijelom. Bilo bi poželjno preventivne programe usmjeriti na smanjenje važnosti tjelesnog izgleda pri samoprocjeni te na osnaživanje samopoštovanja koje bi se temeljilo i na drugim aspektima života (primjerice, na socijalnoj i/ili akademskoj kompetentnosti) radi prevencije izrazite preokupiranosti tijelom, razvoja poremećaja hranjenja i/ili primjene drugih ekstremnih štetnih strategija za promjenu tjelesnog izgleda.

Uz navedene doprinose potrebno je upozoriti na neke nedostatke i ograničenja ovog istraživanja. Jedan od metodoloških nedostataka odnosi se na uporabu mjera koje se sastoje od samo jedne čestice za procjenu nezadovoljstva i važnosti tjelesne težine, visine, čvrstoće i veličine mišića te oblika tijela. Nadalje, s obzirom na transversalan nacrt istraživanja, ispitane su samo dobne razlike, ali ne i razvojne promjene zbog čega bi u budućim istraživanjima bilo poželjno primijeniti istraživačke nacрте s longitudinalnom komponentom koji bi, za razliku od transversalnog nacрта, omogućili uvid u razvoj i promjene u nezadovoljstvu tijelom i važnosti slike tijela tijekom adolescencije. Također, radi dobivanja bogatijeg uvida u specifičnosti nezadovoljstva tijelom u adolescenciji, kao i uvida u načine suočavanja s pubertalnim promjenama na tjelesnom planu i njihovim utjecajima na sliku tijela, bile bi poželjne primjena kvalitativne metodologije, poput fokusnih grupa i/ili polustrukturiranih intervjuova s manjim brojem sudionika i provedba istraživanja na kliničkim uzorcima koja mogu pružiti dodatan uvid u posljedice nezadovoljstva tijelom.

LITERATURA

1. Thompson JK, Heinberg LJ, Altabe M, Tantleff-Dunn S. *Exacting beauty: theory, assessment, and treatment of body image disturbance*. Washington, DC: American Psychological Association; 1999.
2. Markey CN. Invited commentary: Why body image is important to adolescent development. *J Youth Adolesc* 2010;39:1387–91.
3. Grogan S. *Body image: understanding body dissatisfaction in men, women and children*, 2. izd. New York: Routledge; 2008.
4. Sira N. *Body image: Relationship to attachment, body mass index and dietary practices among college students*. Blacksburg: Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University; 2003.
5. Gardner RM, Friedman BN, Stark K, Jackson NA. Body size estimation in children six through fourteen: A longitudinal study. *Perc Mot Skills* 1999;88:541–55.
6. Johnson C, Connors ME. *The Etiology and Treatment of Bulimia Nervosa*. New York: Basic Books; 1987.
7. Gondoli DM, Corning AF, Salafia EHB, Bucchianeri MM, Fitzsimmons EE. Heterosocial involvement, peer pressure for thinness, and body dissatisfaction among young adolescent girls. *Body Image* 2011;8:143–8.
8. McCabe MP, Ricciardelli LA. A longitudinal study of pubertal timing and extreme body change behaviors among adolescent boys and girls. *Adolescence* 2004;39:145–66.
9. Flannery-Schroeder E, Chrisler JC. Body esteem, eating attitudes, and gender-role orientation in three age groups of children. *Curr Psychol* 1996;15:235–48.
10. Murnen SK, Smolak L, Mills JA, Good L. Thin, sexy women and strong, muscular men: Grade-school children's responses to objectified images of women and men. *Sex Roles* 2003;49:427–37.
11. O'Dea JA, Abraham S. Onset of disordered eating attitudes and behaviors in early adolescence: interplay of pubertal status, gender, weight, and age. *Adolescence* 1999;34:671–9.
12. Rukavina T, Pokrajac-Bulian A. Thin-ideal internalization, body dissatisfaction and symptoms of eating disorders in Croatian adolescent girls. *Eat Weight Disord* 2006;11:31–7.
13. Bucchianeri MM, Arikian AJ, Hannan PJ, Eisenberg ME, Neumark-Sztainer D. Body dissatisfaction from adolescence to young adulthood: Findings from a 10-year longitudinal study. *Body Image* 2013;10:1–7.
14. Calzo JP, Sonnevill KR, Haines J, Blood EA, Field AE, Austin SB. The development of associations among body mass index, body dissatisfaction, and weight and shape concern in adolescent boys and girls. *J Adolesc Health* 2012;51:517–23.

15. Fortes LS, Conti MA, Almeida SS, Ferreira MEC. Body dissatisfaction in adolescents: a longitudinal study. *Rev Psiq Clin* 2013;40:167–71.
16. Gardner RM, Friedman BN, Stark K, Jackson NA. Body size estimation in children six through fourteen: A longitudinal study. *Perc Mot Skills* 1999;88:541–55.
17. Jones DC. Body Image among Adolescent Girls and Boys: A Longitudinal Study. *Dev Psychol* 2004;40:823–35.
18. Levine MP, Smolak L. Body Image: Development in Adolescence. U: Cash TF, Pruzinsky T (ur.). *Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice*. New York: The Guilford Press; 2002, str. 74–82.
19. Mäkinen M, Puukko-Viertomies LR, Lindberg N, Siimes MA, Aalberg V. Body dissatisfaction and body mass in girls and boys transitioning from early to mid-adolescence: additional role of self-esteem and eating habits. *BMC Psychiatry* 2012;12:1.
20. Pokrajac-Bulian A, Mohorić T, Đurović D. Odstupajuće navike hranjenja, nezadovoljstvo tijelom i učestalost provođenja dijete kod hrvatskih srednjoškolaca. *Psihologijske teme* 2007;16:27–46.
21. Tiggemann M. Sociocultural perspectives on human appearance and body image. U: Cash TF, Smolak L (ur.). *Body Image: A Handbook of Science, Practice, and Prevention*. New York: The Guilford Press; 2011, str. 12–19.
22. Bearman SK, Presnell K, Martinez E, Stice E. The Skinny on Body Dissatisfaction: A Longitudinal Study of Adolescent Girls and Boys. *J Youth Adolesc* 2006;35:217–29.
23. van den Berg PA, Mond J, Eisenberg M, Ackard D, Neumark-Sztainer D. The link between body dissatisfaction and self-esteem in adolescents: Similarities across gender, age, weight status, race/ethnicity, and socioeconomic status. *J Adolesc Health* 2010;47:290–6.
24. Neumark-Sztainer D, Story M, Hannan PJ, Perry CL, Irving LM. Weight-related concerns and behaviors among overweight and non-overweight adolescents: Implications for preventing weight-related disorders. *Arch Pediatr Adolesc Med* 2002;156:171–8.
25. Ricciardelli LA, McCabe MP. Self-esteem and negative affect as moderators of sociocultural influences on body dissatisfaction, strategies to decrease weight, and strategies to increase muscles among adolescent girls and boys. *Sex Roles* 2001;44:189–207.
26. Rieder S, Ruderman A. Cognitive factors associated with binge and purge eating behaviors: The interaction of body dissatisfaction and body image importance. *Cognit Ther Res* 2001;25:801–12.
27. Davison TE, McCabe MP. Adolescent Body Image and Psychosocial Functioning. *J Soc Psychol* 2006;146:15–30.
28. Murray K, Rieger E, Byrne D. A longitudinal investigation of the mediating role of self-esteem and body importance in the relationship between stress and body dissatisfaction in adolescent females and males. *Body Image* 2013;10:544–51.
29. McCabe MP, Ricciardelli LA. Parent, peer, and media influences on body image and strategies to both increase and decrease body size among adolescent boys and girls. *Adolescence* 2001;36:225–40.
30. McCabe MP, Ricciardelli LA. A prospective study of pressures from parents, peers, and the media on extreme weight change behaviors among adolescent boys and girls. *Behav Res Ther* 2005;43:653–68.
31. McCabe MP, Ricciardelli LA, Holt K. A longitudinal study to explain strategies to change weight and muscles among normal weight and overweight children. *Appetite* 2005;45:225–34.
32. Ricciardelli LA, McCabe MP, Lillis J, Thomas K. A longitudinal Investigation of the Development of Weight and Muscle Concerns Among Preadolescent Boys. *J Youth Adolesc* 2006;2:177–87.
33. McCabe MP, Ricciardelli LA. Sociocultural Influences on Body Image and Body Change Among Adolescent Boys and Girls. *J Soc Psychol* 2003;143:5–26.
34. Ricciardelli LA, McCabe MP, Holt KE, Finemore J. A biopsychosocial model for understanding body image and body change strategies among children. *Appl Dev Psychol* 2003;24:475–95.
35. Ricciardelli LA, McCabe MP. Psychometric evaluation of the Body Change Inventory: An assessment instrument for adolescent boys and girls. *Eat Behav* 2002;2:1–15.
36. SPSS for Windows. Release 11.5.0. Standard Version. SPSS inc. 2002.
37. Feingold A, Mazzella R. Gender differences in body image are increasing. *Psychol Sci* 1998;9:190–5.
38. Furnham A, Greaves N. Gender and locus of control correlates of body image dissatisfaction. *Eur J Pers* 1994;8:183–200.
39. Gondoli DM, Corning AF, Salafia EHB, Buccianeri MM, Fitzsimmons EE. Heterosocial involvement, peer pressure for thinness, and body dissatisfaction among young adolescent girls. *Body Image* 2011;8:143–8.
40. Vidović V, Jureša V, Marković J, Nemčić Moro I. Dieting behaviors and eating attitudes in Croatian female adolescents. *Coll Antropol* 1996;20:337–44.
41. Pokrajac-Bulian A, Živčić-Bečirević I, Vukmanović S, Forbes G. Nezadovoljstvo tjelesnim izgledom i navike hranjenja kod studentica i njihovih majki. *Psihologijske teme* 2005;14:57–70.
42. Furnham A, Calnan A. Eating Disturbance, Self-Esteem, Reasons for Exercising and Body Weight Dissatisfaction in Adolescent Males. *Eur Eat Disord Rev* 1998;6:58–72.
43. Smolak L, Levine MP, Thompson JK. The use of the Sociocultural Attitudes Towards Appearance Questionnaire with middle school boys and girls. *Int J Eat Disord* 2001;29:216–23.
44. Striegel-Moore RH, Franko DL. Body image issues among girls and women. U: Cash TF, Pruzinsky T (ur.). *Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice*. New York: The Guilford Press; 2002, str. 83–191.
45. Smolak L. Body image in children and adolescents: Where do we go from here? *Body Image* 2004;1:15–28.
46. Benton C, Karazsia BT. The effect of thin and muscular images on women's body satisfaction. *Body Image* 2015;13:22–7.

